

UDK 811.163.42'367.51

Izvorni znanstveni rad

Rukopis primljen 9. IX. 2016.

Prihvaćen za tisak 8. XII. 2016.

Matea Birtić

Ivana Brač

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
mbirtic@ihjj.hr, ibrac@ihjj.hr

MALE SUREČENICE UZ GLAGOLE *DOŽIVJETI* I *DOŽIVLJAVATI*

U radu se bilježi i opisuje jedna od sintaktičkih konstrukcija u kojoj se javljaju glagoli *doživjeti* i *doživljavati*. O srodnim je konstrukcijama pisano mnogo u svjetskoj, ali i u domaćoj literaturi. Glagoli *doživjeti* i *doživljavati* mogu se pojaviti unutar prototipne prijelazne strukture, ali također mogu osim nominativne i akuzativne dopune imati i treću instrumentalnu dopunu koja se ovisno o pristupu naziva sekundarnom predikacijom, predikatnim instrumentalom ili se analizira tako da zajedno s akuzativnom dopunom pripada maloj surečenici. Smatra se da je instrumentalnoj dopuni paralelna dopuna ostvarena tzv. *kao*-skupinom. U radu se prvo daje pregled domaće, zatim strane literature, a na kraju se na temelju literature i vlastitih istraživanja utvrđuju argumenti za analiziranje drugih dviju dopuna glagolima *doživjeti* i *doživljavati* kao malih surečenica te se zaključuje da male surečenice s predikatnim instrumentalom i s *kao*-skupinom pokazuju drukčija sintaktička svojstva.

1. Uvod

Poticaј za pisanje ovoga rada bilo je određivanje sintaktičkih dopuna glagolima *doživjeti* i *doživljavati* u *Bazi hrvatskih glagolskih valencija*¹ koji u jednome od svojih značenja imaju sintaktičku strukturu srodnu glagolima *osje-*

¹ *Baza hrvatskih glagolskih valencija* izrađuje se u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Abecedariј *Baze* sadržava oko 900 glagola razvrstanih u semantičke skupine. Zasad je u *Bazi* obrađeno 70-ak glagola koji su mrežno dostupni na stranici ihjj.hr/valencije.

ćati i *smatrati* (ali i mnogim drugim). Glagoli *doživjeti* i *doživljavati* najčešće osim nominativnoga subjekta imaju i akuzativni objekt (*Jučer je doživjela veliki uspjeh.*). Na mjestu akuzativnoga objekta javlja se i rečenična dopuna (*I na kraju je doživio da su ga svi napustili.*). Takva ih sintaktička struktura svrstava među prototipne prijelazne glagole. Međutim, kad znače ‘vidjeti koga što/kakvim, imati kakav dojam o kome/čemu’, njihova se valencijska struktura mijenja, što je prikazano u sljedećim primjerima:

(1) a. Kako je divno prizvati ga (Boga) u svoju stvarnost i doživjeti *ga svojim odmorom.*

b. Svi su doživljavali Antu *svecem.*

(2) a. I premda je dosad taj osmijeh bio zaleđen na platnu, zahvaljujući modernoj znanosti uskoro ćemo imati prilike *doživjeti ga vrlo živim.*

b. Doživljam našu *budućnost vrlo svijetlom.*

(3) a. Postavio im je pitanje, kako bi se što više opustili i doživjeli *ga kao čovjeka.*

b. To su tehnike kojima će osvještavati svoje tijelo i doživljavati *ga kao cjelinu.*²

U navedenim primjerima osim nominativnoga subjekta i akuzativne dopune³ javlja se i treća dopuna⁴ koja se može ostvariti imenicom (1) ili pridjevom (2) u instrumentalu te *kao*-skupinom (3).⁵ Osim navedenih primjera u istome značenju uz akuzativnu dopunu možemo naći i obavezne priložne ili rečenične dopune (*Anketa koja je provedena u Norveškoj pokazala je da žene cijene UZV pregled u trudnoći i doživljavaju ga pozitivno., Vjesnik doživljam kao što sam doživljavao Le Monde u Francuskoj*). Navedene konstrukcije te njihove

² Primjeri su pronađeni pretragom različitih korpusa hrvatskoga jezika (*Hrvatski mrežni korpus, Hrvatska jezična riznica*) ako nije drukčije naznačeno, a za potrebe testova osmišljeni su vlastiti primjeri.

³ Ovdje se namjerno govori o akuzativnoj dopuni, a ne o akuzativnome objektu da bi se postigla teorijska neutralnost. Kako će se vidjeti iz onoga što slijedi, postoje pristupi koji ne opisuju akuzativne imenice u ovim konstrukcijama kao objekte glagola *doživjeti* i *doživljavati*.

⁴ Naziv dopuna u ovome se radu rabi u najširem mogućem smislu. Najbliže je pojmu dopuna koji se upotrebljava u valencijskim pristupima gdje je dopuna svaka sintaktička jedinica koja ima užu vezu s glagolom neovisno o leksičkoj pripadnosti i argumentnome statusu. Također pojam treće dopune mora se shvatiti samo uvjetno jer se glagoli i u ovome značenju mogu analizirati kao glagoli samo s dvjema dopunama, pri čemu sintaktička sastavnica u instrumentalu ili *kao*-skupina nisu izravne, samostalne dopune glagolima *doživjeti* i *doživljavati*.

⁵ Namjerno se govori o *kao*-skupini jer ju se ne može jednoznačno odrediti unutar dostupnih leksičkih, tj. sintaktičkih kategorija. O teškoći određenja *kao* s obzirom na vrstu riječi vidi više u Pranjčević 2013.

va srodnost ili nesrodnost s primjerima (1 – 3) neće biti predmet ovoga rada, ali svakako su pogodni kandidati za daljnja i dublja promišljanja ove pojave.

O konstrukcijama koje su prisutne u primjerima (1), (2) i (3) pisano je u domaćoj (Peti 1979, Mihaljević 1982, Silić i Pranjković 2005, Belaj i Tanacković Faletar 2010), a znatno više u svjetskoj literaturi. U hrvatskoj su literaturi navedene konstrukcije uglavnom poznate pod nazivom predikatni instrumental, predikatni proširak, proširak ili predikatno ime u instrumentalu, uz iznimku Mihaljevićeva rada iz 1982. koji ih već tada zove malim surečenicama. U svjetskoj se literaturi katkad nazivaju obaveznim sekundarnim predikacijama (Baylin 2014) ili malim surečenicama (Chomsky 1981). Srodne konstrukcije u engleskome i drugim jezicima bile su predmet istraživanja mnogobrojnih radova u okviru generativne gramatike, gotovo od samih početaka (Chomsky 1965) do danas te su jedno od središnjih mjesta u istraživanju predikatnosti i padežnoga označivanja (Chomsky 1981, 1986, Williams 1980, Stowell 1983, Safir 1983, Bowers 1993, 2001, Baylin i Rubin 1991, Baylin 2001, 2014, Basilico 2003, Matushansky 2010, Marelj i Matushansky 2010, 2015). Konstrukcije se od 1970-ih istražuju pod nazivom *male surečenice* (Williams 1975, 1980), a usko su vezane uz pojam iznimnoga padežnog označivanja i podizanja na mjesto objekta.⁶

U drugome se poglavlju donosi pregled domaće, a u trećemu svjetske (uglavnom generativne) literature o ovoj temi te se zatim u četvrtome poglavlju izlaže vlastita analiza na temelju primjera koji su ovjereni ispitivanjem tri-deset i jednoga izvornog govornika hrvatskoga jezika. Peto je poglavlje zaključak.

2. Opis u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi

Prema hrvatskim gramatikama i gramatičkim opisima treća dopuna u instrumentalu, poput *svećem* u primjeru (1b), najčešće se naziva predikatnim instrumentalom, predikatnim imenom u instrumentalu (Barić i dr. 1997, Silić i Pranjković 2005) ili predikatnim proširkom (Peti 1979) te koji put samo proširkom (Katičić 2002). Prisutne su dvije srodne, ali i različite sintaktičke analize te pojave: instrumental se shvaća kao jedna vrsta predikatnoga proširka (Peti 1979, Katičić 2002) ili kao obavezna dopuna nepotpunim polusponskim, tj. semikopulativnim glagolima (Barić i dr. 1997, Silić i Pranjković 2005: 234, 290). Rečenice (1), (2) i (3) Peti (1979) nedvojbeno bi smatrao rečenicama s predikat-

⁶ Nazivi iz generativne gramatike uglavnom se donose onako kako ih navodi Mihaljević u neobjavljenoj skripti *Minimalistička sintaksa*.

nim proširkom.⁷ Prema Petijevu mišljenju predikatni proširak može biti obavezan ili neobavezan, te može biti ostvaren imenskim ili glagolskim sredstvi-
ma. Obavezni predikatni proširak pojavljuje se uz glagole nepotpuna znače-
nja. Među glagole nepotpuna značenja Peti uvrštava i glagole koji traže dopu-
nu u infinitivu te glagole koji kao dopunu zahtijevaju nominativ i instrumental,
uz objekt ili neovisno o objektu. Peti treću (instrumentalnu) dopunu u rečeni-
cama sličnima (1), (2) i (3) smatra predikatnim proširkom, iz čega možemo za-
ključiti da on tim rečenicama pripisuje trovalentnu strukturu. Peti (1979) donosi popis glagola koji obavezno moraju imati predikatni proširak, ali među nji-
ma ne nalazimo ni glagol *doživjeti* ni *doživljavati*. Katičić (2002) u svojoj *Sin-
taksi* razlikuje *proširak* i *predikatni proširak*. Pod pojmom predikatnoga pro-
širka razumijeva samo Petijeve neobavezne predikatne proširke, dok Petijeve
obavezne predikatne proširke naziva samo prošircima. Kaže da predikatne pro-
širke „valja razlikovati od proširka koji neki glagoli zahtijevaju” (Katičić 2002:
482). U tom pogledu bili bismo skloni složiti se s Katičićem jer zaista uz odre-
đene glagole instrumentalna je dopuna izabrana baš tim glagolom, te je zaista
riječ o glagolskome, a ne o predikatnome proširku. Nasuprot tomu, Petijevi ne-
obavezni predikatni proširci mogu dolaziti uz bilo koji glagol, te nisu posljedi-
ca glagolske selekcije, tj. njegove valentnosti. Među glagolima koji zahtijevaju
proširak Katičić (2002) navodi: *smatrati, držati, nalaziti, osjećati, vidjeti, zna-
ti, shvaćati, uzimati, tretirati*. Katičić (2002: 108) valjano primjećuje da se tako
ponašaju „i drugi prelazni glagoli slična značenja ili koji se uzmu u sličnu zna-
čenju premda ga obično nemaju.” Isto tako spominje da umjesto „proširka u in-
strumentalu mogu ti glagoli dobiti i prijedložne izraze *s kao* i *za kao* proširke”
(Katičić 2002: 108), a da je u starijem jeziku umjesto instrumentala mogao sta-
jati i akuzativ. *Hrvatska gramatika* E. Barić i dr. (1997) u poglavlju *Predikatni
proširak* donosi samo opis neobaveznoga imenskog i glagolskog proširka, dok
se dopune uz glagole srodne glagolima *doživjeti* i *doživljavati* također nazivaju
predikatnim prošircima, ali ih se obrađuje pod predikatima. Priložen je nepot-
pun popis glagola, među kojima nema glagola *doživjeti* i *doživljavati*. Glagola

⁷ Peti u svojoj monografiji „Predikatni proširak” (1979.) inzistira na tome da je proširak uvr-
šten po predikatu, odatle i naziv predikatni proširak, a ne po glagolu ili po subjektu. Premda je
za neobavezne predikatne proširke ta teza branjiva, ne vidimo zašto bi bila točna za glagole s tzv.
obaveznim predikatnim prošircima. Rečenice s obaveznim predikatnim proširkom upravo i ima-
ju taj predikatni proširak jer njihov glagol izabire npr. dopunu u nominativu, (akuzativu) i dopu-
nu u instrumentalu, a ne izabire ih neka druga kategorija u rečenici. Da je obavezan predikatni
proširak izabran predikatom, ne bi se radili popisi glagola s predikatnim proširkom. Svoju tvrd-
nju Peti argumentira zamjenjivošću instrumentalnoga imenskog proširka pridjevom ili imenicom
u nominativu (*Njegov život je postao smiješnim/smiješan/zabavom/zabava.*). U podlozi je nje-
gove teze da zamjena leksičke jedinice ili njihovih oblika na određenome mjestu isključuje gla-
golsku rekciju ili valentnost.

doživjeti i *doživljavati* nema ni kada se obrađuju proširci uz prijelazne glagole, što je pak smješteno u poglavlje o objektu.⁸

Prema gramatici Silića i Pranjkovića iz 2005. godine glagoli *doživljavati* i *doživjeti* u značenju ‘vidjeti koga/što kakvim’ pripadali bi skupini semikopulativnih glagola koje autori smatraju vrstom modalnih glagola. Semikopulativni glagoli „označuju da se kakav sadržaj pripisuje subjektu ili objektu, ali ne prenose obavijest o tome što se pripisuje, već je takvu obavijest potrebno prenijeti imenskim dijelom predikata. Oni (...) koji označuju pripisivanje čega subjektu neprijelazni su, a oni kojima se označuje pripisivanje čega objektu prijelazni” (Silić i Pranjković 2005: 290–291). Autori gramatike ne spominju naša dva glagola, ali se njihova semantička definicija semikopulativnih glagola u bitnome podudara sa spomenutim značenjem glagola *doživjeti* i *doživljavati* (‘vidjeti koga/što kakvim’). Za razliku od Petija (1979), Silić i Pranjković (2005) instrumentalne skupine uz glagole *smatrati*, *osjećati* ili *doživljavati* ne smatraju predikatnim prošircima, nego dijelovima imenskoga predikata uz semikopulativne glagole. Prema njihovoj su definiciji predikatni proširci samo Petijevi neobavezni predikatni proširci (*Vratila sam se kući iscrpljena.*, *Vidjeli su ga prvog.*, *Našli su ga jadnika u jami.*). Silić i Pranjković u svojoj gramatici jasno kategorijski razdvajaju obavezne od neobaveznih proširaka jer su prvi predikatna imena uz polusponske glagole, dok neobavezni pripadaju u predikatne proširke te zapravo jedni s drugima nemaju veze. Petijeva analiza u skladu je i s nekim svjetskim klasifikacijama koje razlikuju obavezne i neobavezne sekundarne predikacije ili obavezne i neobavezne male surečenice, dok je Silić-Pranjkovićovo odvajanje smisljeno u okviru razlikovanja obaveznih i neobaveznih dijelova rečenice unutar, primjerice, valencijskih opisa koji predikatna imena uz polusponske glagole bilježe, a predikatnim se prošircima ne bave.⁹

Prema opisanim hrvatskim obradama *smatrati* i njemu srodni glagoli trovalentni su ili tromjesni, uz iznimku Mihaljevićeva opisa iz 1982., koji slijedi generativnu tradiciju u kojoj se takvi glagol često smatraju dvovalentnim strukturama, a o čemu slijedi više.

⁸ „Neki prelazni glagoli s objektom u akuzativu traže kao predikati proširivanje imenskom riječju u instrumentalu. Bez toga glagol ne može imati objekta. Takvi su *smatrati*, *držati*, *nalaziti*, *osjećati*, *vidjeti*, *znati*, *nazivati*, *prozvati*, *proglasiti*, *prikazati*, *priznati*, *označiti*, *činiti*, *napraviti*, *stvoriti*, *roditi*, *retirati*, *imenovati*, *izabrati*, *postaviti* i drugi slična značenja.” (Barić i dr. 1997: 36)

⁹ Belaj i Tanacković Faletar (2010) opisali su značenje predikatnoga instrumentala u hrvatskome jeziku metodama kognitivne lingvistike. Autori na vrlo precizan način definiraju značenja konstrukcija s predikatnim instrumentalom te razdvajaju ona značenja u kojima se predikatni instrumental pojavljuje uz prijelazne glagole od onih značenja u kojima se predikatni instrumental pojavljuje uz neprijelazne glagole i glagol *biti*. Premda veoma zanimljiva sa stajališta semantike, u detalje se njihove obrade ovdje nećemo upuštati jer za našu temu nije toliko relevantna.

3. Pogled na srodne glagole u svjetskoj generativnoj tradiciji

Već se od najranijih dana u okviru generativnih istraživanja utvrdilo da engleske rečenice (4a) i (5a), srodne hrvatskima (1 – 3) ili (4b) i (5b), pokazuju određene sintaktičke osobitosti.

- (4) a. We consider [John intelligent].
b. ‘Mi smatramo [Johna pametnim].’
- (5) a. We consider [him/*he intelligent].
b. ‘(Mi) smatramo [ga /*on pametnim].’

Počevši od Williamsa (1975), rečenični se dijelovi u uglatim zagradama nazivaju malom surečenicom (*small clause*). Mala surečenica, koja čini potpunu propoziciju (Chomsky 1981), smatra se dopunom glagola *consider* ‘smatrati’ koji prema takvu pristupu ima samo dvije dopune (subjekt i malu surečenicu). Iako je pojam malih surečenica kod Williamsa obuhvaćao niz različitih sintaktičkih konstrukcija, danas se u okviru generativnih istraživanja smatra da malu surečenicu čini niz konstituenta [NP YP] koji stoje u odnosu predikacije iako u njima nema fleksijskoga glagola. Imenska skupina NP subjekt je male surečenice, dok je predikat (YP) pridjevna (*Doživljavam našu budućnost vrlo svijetlom.*), imenska (*Janko smatra Peru budalom.*) ili prijedložna skupina (*Smatram ga za izdajicu.*) ili skupina nefleksijskoga glagola (Basilico 2003). Osobitost je rečenica (4) i (5) što u njima glagol *consider* ‘smatrati’ padežno označuje imenicu *John* ili zamjenicu *him*, ali ju tematski ne obilježava (Chomsky 1981, Stowell 1983). Tu imenicu ili zamjenicu tematski je obilježio pridjev *intelligent* ‘pametn’ koji je predikat subjektu *John* unutar male surečenice.¹⁰ Budući da glagol padežno označuje imenicu koja nije s njime u istoj surečenici, govori se o iznimnome padežnom označivanju (*Exceptional case marking*, npr. Chomsky 1981). Prema pojedinim lingvistima u takvim je konstrukcijama došlo do podizanja imenice *John* ili zamjenice *him* na mjesto objekta pa se zato nazivaju i konstrukcijama s podizanjem objekta (*raising-to-object*, Chomsky 1981, Bowers 2001, Baylin 2014). U našoj su jezikoslovnoj literaturi (Mihaljević 1982) već vrlo rano slične rečenice također identificirane kao male surečenice:

- (6) Janko smatra [Peru budalom].

¹⁰ U detaljnu razradu semantičkih uloga unutar tih konstrukcija nismo ulazile. Jedan od recenzenata uputio nas je na obilježavanje uloga u FrameNetu u kojemu se, primjerice, za glagol *consider* navode tri središnje uloge (*Cognizer*, *Item*, *Category*), a njegovo je značenje „A Cognizer construes an Item as belonging to a certain Category”. No određivanje u okviru toga pristupa razlikuje se od određivanja u okviru generativne sintakse.

Mihaljević (1982), u skladu s gore navedenim, tvrdi da u rečenici (6) *Pero i budala* nisu dvije obavezne imenske dopune glagola *smatrati*, nego su uže vezane, a njihova je struktura [_SNP PREDIKAT]. Na taj je način slijed *Peru budalom* jedan konstituent, a glagol *smatrati* dvovalentni je ili dvomjesni predikat s dvjema dopunama – subjektom i malom surečenicom.

Mnogi autori, među ostalim Baylin (2001, 2014), razlikuju male surečenice koje su argumenti glagola (*We consider John intelligent*. ‘Smatramo Johna pametnim.’) i adjunktne male surečenice (*Scott wandered home drunk*. ‘Scott je došao kući pijan.’).¹¹ U okviru generativne gramatike dugo je bilo otvoreno pitanje jesu li male surečenice konstituenti, a o tome se djelomice i danas vode rasprave.¹² Dva suprotna mišljenja u pogledu konstituentnosti malih surečenica zastupali su s jedne strane Williams (1980, 1983) i dr., te s druge strane Chomsky (1981, 1986), Stowell (1983) i Safir (1983). Williams (1980, 1983) u načelu smatra da je *John* ili *him* ‘njega’ u rečenicama (4) ili (5) ustvari objekt glagola koji ne čini konstituent sa svojim predikatom YP (*intelligent, pametan*), te su rečenice s engleskim glagolom *consider* ili hrvatskim glagolima *smatrati, doživjeti* i *doživljavati* ustvari trovalentne strukture:

(7) We [_{VP} consider [_{NP} John] [_{AP} intelligent]].

(8) Mi [_{VP} doživljavam [_{NP} budućnost] [_{AP} vrlo svijetlom]].

Stowell (1983), razvijajući svoju teoriju o subjektu unutar svih leksičkih kategorija, ustvrdio je da je imenica *John* u rečenici (7) ili primjerice imenica *budućnost* u rečenici (8) na mjestu specifikatora i da je subjekt svoje sintaktičke skupine. Prema njegovu je pristupu mala surečenica projekcija leksičke kategorije svojega predikata (N, A ili P) te rečenicama (7) i (8) odgovaraju sljedeće strukture (9 i 10):

(9) We consider [_{AP} John [_A intelligent]].

(10) Doživljam [_{AP} našu budućnost [_A vrlo [_A svijetlom]].

Kao jedan od argumenata za konstituentnost i za Stowellovu pretpostavku o malim surečenicama kao leksičkim projekcijama uzimala se pojava da se unutar male surečenice ne mogu naći priložni izrazi koji su vezani uz temeljni predikat, tj. glagol (11).

¹¹ Ta se razdioba tipološki više podudara s Petijevom (1979) nego s raspodjelama u Katičić (2002) i Silić i Pranjaković (2005).

¹² Primjerice, Marelj i Matushansky (2015) za male surečenice s prijedlogom *za* ne pretpostavljaju konstituentnost (*Zamijenili su ga za brata.*).

(11) Doživljavali su [našu budućnost (*jasno) vrlo svijetlom].¹³

S druge strane, često se navode dva međusobno povezana argumenta protiv gledanja na male surečenice kao projekcije leksičke kategorije, koje je iznio Williams (1983). Prvo, prema Stowellovoj analizi pridjevnice ili imenske modifikatore mora se analizirati kao pridružene imenicama ili pridjevima. Budući da njegova analiza pretpostavlja da se subjekt male surečenice nalazi u specifikatoru leksičke glave, taj isti specifikator ne može sadržavati neki drugi leksički materijal: primjerice prilog *vrlo* u slučaju pridjevnice skupine iz primjera (2b), (8) ili (10). Stoga se mora pretpostaviti da je pridružen leksičkoj glavi. Ako prihvatimo Stowellovu analizu malih surečenica, u isto vrijeme ne možemo prihvatiti analizu prema kojoj su prilozima ili neki drugi modifikator¹⁴ u SpecAP ili SpecNP. Ako prihvatimo drukčije rješenje, prema kojemu su male surečenice projekcije funkcionalne glave, a subjekti su specifikatori te funkcionalne glave, to se pitanje neće ni javiti. Treće rješenje možemo naći u postojanju višestrukih specifikatora predikatne (leksičke) kategorije. U vezi s prvim argumentom protiv određenja male surečenice kao leksičke kategorije jest i drugi argument. Ako su predikati male surečenice projekcije X' razine (primjerice *vrlo svijetlom* u (10)), samostalno pomicanje takve sintaktičke cjeline, prema tadašnjoj teoriji, nije moguće. Ipak, u različitim je jezicima primijećeno da se predikati male surečenice mogu pomaknuti na početak rečenice, što ne vrijedi za hrvatski, kao što ćemo vidjeti. Danas se taj dokaz smatra zastarjelim, a njemu je moguće pristupiti i s druge strane.

Već je dugo jasno da i subjekt i predikat male surečenice mogu biti modificirani i dopunjeni drugim elementima, tj. mogu biti maksimalne projekcije sa svojim specifikatorima i dopunama, što je potvrđeno za engleski i hrvatski:

(12) Doživljavali smo tog dječaka iz naše ulice veoma ponosnim na sebe sama.

Shvaćanje malih surečenica kao projekcija leksičke glave, kao i shvaćanje malih surečenica kao projekcija funkcionalne glave, o čemu će više riječi biti poslije, pretpostavlja da su male surečenice konstituenti. Međutim, postoji jedan jasan protuargument toj tvrdnji. Naime, u mnogim se jezicima mala surečenica ne može pomaknuti na početak rečenice. Ta je pojava, dakako, prvo primijećena za engleski (13), ali kao što ćemo poslije vidjeti vrijedi djelomice i za hrvatski:

¹³ Tu rečenicu ne prihvaćaju hrvatski govornici.

¹⁴ Primjerice, *Doživljavam Marka mnogo pametnijim od Ivana*.

(13) *John intelligent I consider.

‘John(a) pametnim (ja) smatram.’

Svoj odgovor na gore navedene dileme dao je Bowers (2001) predloživši da su male surečenice kategorije PredP. Glava je male surečenice funkcionalna glava Pred (skraćeno za predikaciju) koja u svojem specifikatoru sadržava subjekt male surečenice, a dopuna joj je određeni predikatni izraz (imenska, pridjevna ili prijedložna skupina). Ta struktura omogućuje konstituentnost male surečenice kao cjeline te konstituentnost njezinih dijelova (14).

(14) Doživljavali smo [_{PredP}[_{Spec} tog dječaka iz naše ulice] [_{Pred}’ Pred [_{AP}veoma ponosnim na sebe sama]]].

U primjeru (14) glava Pred prazna je iako je u različitim jezicima vidljivo njezino glasovno ostvarenje. Prema Bowersu (2001) u engleskome je ostvarenje glave Pred katkad čestica *as* (*I regard Fred as insane.*), čemu u hrvatskom odgovara čestica *kao*. Bowers, dakle, nasuprot Stowelu (1983), pretpostavlja da je glava malih surečenica funkcionalna kategorija, a ne leksička. Prvo, kao dokaz navodi pridjevne modifikatore stupnja koji mogu prethoditi predikatnim pridjevima:

(15) I consider Mary so brilliant at math.

‘Smatram Mariju tako briljantnom u matematici.’

Drugo, jedan je od njegovih najvažnijih dokaza za pretpostavku zajedničke funkcionalne glave svih malih surečenica mogućnost koordinacije predikatnih elemenata koji pripadaju različitim leksičkim kategorijama unutar iste male surečenice:

(16) I consider Fred [_{AP}crazy] and [_{DP}a fool].

‘Ja smatram Freda glupim i budalom.’

(17) I consider Fred both [_{AP}shrewd] and [_{pp}in the know.]

‘Ja smatram Freda i lukavim i znalcem.’¹⁵

Bowers (2001) također smatra da je u konstrukcijama s malim surečenicama došlo do podizanja subjekta male surečenice na mjesto objekta, što dokazuje sljedećim primjerom:

¹⁵ S druge strane, primijećeno je da i u slučaju priložne modifikacije može doći do koordinacije različitih leksičkih kategorija (*Čitao je tiho i s velikom pozornošću.*), što bi govorilo u prilog tomu da je nemogućnost/mogućnost takve koordinacije semantički, a ne sintaktički utemeljena (Matushansky 2015).

- (18) a. ?[t_i Proud of himself] $_k$ John doesn't consider Bill $_i$ t_k .
 ponosnim na sebe John ne smatra Billa
 b. *[Bill proud of himself] $_k$ John doesn't consider t_k .
 Billa ponosnim na sebe John ne smatra

Prema Bowersu engleska je rečenica (18a) ovjerena, a (18b) nije. Ovjerenost odnosno neovjerenost tih rečenica dokaz su pomicanja objekta iz svojega temeljnog položaja. Njegova je argumentacija sljedeća. U rečenici (18a) sintaktičku cjelinu [*t Proud of himself*] $_k$ moguće je pomaknuti na početak rečenice jer u sebi sadržava trag imenice *Bill* koji je prethodno pomaknut sa subjektnoga mjesta male surečenice na objektno mjesto glavne rečenice. Iz toga razloga *himself* 'sebe' može biti koreferentno s imenicom *Bill*, koja se nalazi niže na stablu i nije u istoj surečenici s tom imenicom u deriviranoj strukturi. Ako subjekt male surečenice nije pomaknut iz svoje surečenice, morali bismo nalaziti i primjere poput (18b), u kojemu je cijela mala surečenica pomaknuta na početak rečenice, za koje smo već prije naveli da nisu ovjereni. Stoga, za Bowersa primjeri u kojima nalazimo predikat male surečenice na početku glavne rečenice ustvari ne dokazuju da male surečenice nisu konstituenti, nego dokazuju da se subjekt male surečenice pomaknuo iz svojega temeljnog položaja¹⁶. Podizanje na objektno mjesto subjekta male surečenice pretpostavlja i Basilico (2003), i to u prvome redu za pridjevne male surečenice. Subjekt pridjevne male surečenice nalazi se u specifikatoru Top skupine koju pretpostavlja za sve male surečenice. Basilico drži da subjekt malih surečenica ima obilježja topika jer je u malim pridjevnim surečenicama uvijek riječ o kategoričkim predikacijama. Stoga on smatra da rečenica (*I consider Mary intelligent.* ima sljedeću strukturu:

- (19) [$_{VP}$ consider [$_{TopP}$ Mary $_i$ [$_{Top}$ [$_{AP}$ t_i intelligent]]]].
 smatram Mariju inteligentnom

Baylin (2001, 2014) primarno je posvetio pozornost sekundarnim predikacijama i predikatnom instrumentalu u ruskom jeziku, a posredno i u drugim slavenskim jezicima. U skladu s Bowersovom teorijom, Baylin smatra da je za uvođenje sekundarnih predikacija odgovorna glava Pred. U slavenskim jezicima glava Pred osim što uvodi predikaciju, dodjeljuje i predikatni instrumental imenici ili pridjevu koji su joj dopune. Baylin smatra da glava Pred u ruskome

¹⁶ Prema njegovoj se analizi mala surečenica, kao cjelina, može pomaknuti iz svojega temeljnog položaja, ali tek nakon što je pomaknut njezin subjekt.

jeziku ima jaka instrumentalna obilježja čime objašnjava instrumental u sekundarnim predikacijama. Kad dodjeljuje instrumental, glava Pred nije glasovno ostvarena. Glasovnim ostvarenjem glave Pred smatra ruski nulti element u primarnim predikacijama, te rusko *kak* i *za*, čemu odgovaraju čestica *kao* i eventualno prijedlog *za* u hrvatskome. Glasovno ostvarena glava Pred apsorbirala je instrumentalna obilježja, pa tada dolazi do tzv. pojave istosti padeža (*sameness of case*). Motivi za uvođenje glave Pred višestruki su. Prvo, uvođenje glave Pred omogućuje autoru da izjednači provjeru predikatnoga instrumentala s dodjeljivanjem drugih padeža, tj. padež se provjerava u odnosu na neku glavu. Sve imenice, uključujući predikatne instrumentale i adjunktne imenice, imaju formalna svojstva koja treba provjeriti (Baylin 2012: 175). Drugo, kao i Bowers (2001), Baylin smatra da Pred skupina može inkorporirati različite kategorije koje se ostvaruju kao sekundarne predikacije (imenske skupine, pridjevske skupine, prijedložne skupine), što je potkrijepljeno mogućnošću koordinacije različitih leksičkih jedinica. I kao treće, uvođenje glave Pred koja je prisutna i u primarnoj predikaciji omogućuje ekvivalenciju primarne i sekundarne predikacije. Autor tvrdi da su argumentne male surečenice strukture s podizanjem, dok su adjunktne male surečenice nadzorne strukture. Kao što je već gore naznačeno, Baylin ispravno primjećuje da se u ruskom i ostalim slavenskim jezicima u malim surečenicama ili sekundarnim predikacijama javljaju dva padežna uzorka: predikatni instrumental i istost padeža. Istost padeža podrazumijeva pojavljivanje istoga padeža koji ima subjekt ili objekt glavne rečenice na predikatnoj imenici, pridjevu ili unutar *kao*-skupine (*Marko je otvorio vrata gol., Marko je ugledao Anu голу., Doživljavali smo ga kao sveca.*). Baylin također razmatra distribuciju padežnih uzoraka s obzirom na argumentni/adjunktne status male surečenice u ruskom i ostalim slavenskim jezicima. Zaključuje da je, za razliku od ruskoga, u hrvatskome odlučujući činitelj za izbor padeža argumentni, tj. adjunktne status sekundarne predikacije. Međutim, ta njegova tvrdnja ne odgovara u potpunosti jezičnim podatcima. On, naime, smatra da hrvatski adjunktne sekundarni predikati uvijek pokazuju istost padeža, dok argumentne sekundarne predikacije uvijek pokazuju predikatni instrumental. Kao što svjedoče primjeri iz starijega hrvatskoga jezika, a nešto manje iz suvremenoga, a bilježe ih među ostalim Peti (1979) i Marković (2009, 2010), predikatni instrumental granično je moguć u adjunktne sekundarnim predikacijama (*Djevojkom je bila šutljiva., Odgojio je sina poštenim., Iskovao je sablju oštrom.*), dok se u argumentnim sekundarnim predikacijama mogu pojavljivati i nominativ i prijedložni izraz, a ne samo instrumental (*On mi se čini budala/budalom., Postao je predsjednik/predsjednikom., Zovu ga Medo/Medom., Proglasili su ga predsjednikom / za predsjednika., Drže ga budalom / za budalu.*).

Nominativ se javlja nešto više uz tzv. neprijelazne nego uz prijelazne semikopulativne glagole. Možemo zaključiti da njegova tvrdnja da glava Pred u hrvatskom ima [-INSTR] obilježje ne vrijedi u potpunosti.

Suprotstavljajući se Bowersu (2001) i Baylinu (2001, 2014), Marelj i Matushansky (2010) smatraju da hrvatska čestica *kao* i prijedlog *za* i njima odgovarajući elementi u ruskome nisu ostvarenje glave Pred. Slavenski jezici ne podupiru, kako kažu autorice, postojanje posredničke predikatne strukture, tj. pretpostavku da su male surečenice koje sadržavaju *kao* i *za* projekcije glave Pred. Prema njihovu je mišljenju *za* koje se javlja u malim surečenicama prijedlog, dok je *kao* dopunjač. Jedan je od dokaza protiv postojanja glave Pred u konstrukcijama s *kao* nemogućnost pomicanja male surečenice s *kao* kao cjeeline, što je u načelu svojstvo konstituenta. Tu su tvrdnju, pokazat će se, opovrgnuli podatci dobiveni od izvornih govornika hrvatskoga jezika. Druga je mogućnost predikatne imenice koja je uklopljena u izraz s *kao* da bude kvantificirana, da bude vlastito ime ili da sadržava deiktičku zamjenicu (*Osjećam se kao dva čovjeka / Luka / ova budala.*), što nisu svojstva predikata. Također smatraju da *kao* može uvoditi i nekonstituente (*Razgovara sa mnom kao psihijatar s pacijentom.*). Nadalje navode niz primjera u kojima iza *kao* slijedi rečenica (*Osjećam se kao da sam pijana.*) ili načinski izraz (*Hodao polako kao djetete.*). Dopunjač *kao* uvijek uvodi propoziciju (ili rečenicu), a u slučajevima u kojima nalazimo *kao* ispred imenice riječ je o elipsi CP-a.¹⁷ Marelj i Matushansky (2010) navode da alternacija između instrumentalne skupine i *kao*-skupine u predikatnoj poziciji i nije neočekivana. Samo oni glagoli koji imaju rečeničnu dopunu mogu zamjenjivati *kao*-skupinu s instrumentalnom jer *kao*-skupina, kao i rečenica, uvijek uvodi propoziciju (*Osjećam se pijanom / kao pijana / kao da sam pijana.*). Svoju su teoriju o nepostojanju posredničke strukture u pojedinim malim surečenicama s prijedlogom *za* iste autorice dalje obrazložile u radu iz 2015. godine. U tome radu tvrde da konstrukcije sa *za* (*Zamijenili su me za predsjednika.*) uz tzv. glagole mentalnog uzimanja (*uzeti, zamijeniti, proći*), glagole nominacije (*postaviti, proglasiti, izabrati*) te *imati, dobiti i željeti* nisu predikati malih surečenica, nego je riječ o trovalentnim strukturama u kojima glagoli imaju dva unutarnja argumenta: akuzativni i prijedložni. Me-

¹⁷ Izgleda da je situacija još složenija. U rečenicama s *doživjeti* i *doživljavati* značenje *kao* može biti bliže značenju ‘poput’, što je vidljivo u mogućnosti zamjene *kao* s *poput* u sljedećim rečenicama: *Doživljam ga kao sveca. Doživljam ga poput sveca.* Dva značenja bilježi i Karabalić (Karabalić 2003: 92–23) razmatrajući adjunktne predikatne proširke, tj. neobavezne imeničke predikatne proširke te ih pripisuje prijedložnomu *kao* koji znači ‘poput’ i vezničkomu *kao* koji ne znači ‘poput’, primjerice u rečenici *Vratio se kao bogataš.* onaj koji se vratio nije poput bogataša, nego u trenutku povratka jest bogataš.

đutim, implicitno podrazumijevaju da su, primjerice, dopune glagola *smatrati* koje sadržavaju instrumentalnu imenicu ili pridjev ipak male surečenice. Dakle, iz njihovih se radova može iščitati, posebice iz onoga iz 2010., da smatraju rečenice s predikatnim instrumentalom različitim strukturama od njima sukladnih rečenica s *kao*-skupinom.

4. Analiza

Da bismo osvijetlili unutarnju strukturu dopuna glagola *doživjeti* i *doživljavati* te eventualno odredili njihovu dvovalentnu odnosno trovalentnu strukturu u značenju ‘vidjeti koga/što kakvim’, na glagole će se primijeniti određeni testovi kojima se mogu otkriti neke od prethodno navedenih pretpostavki. Na predikate malih surečenica primijenit će se test koordinacije nejednakih dijelova, na cijele male surečenice i njezine dijelove primijenit će se test pomicanja, te će se na subjekt i predikat male surečenice zasebno primijeniti testovi koji otkrivaju njihov argumentni odnosno predikatni status (pasivizacija, pronominalizacija, *wh*-pomicanje, zamjena vlastitim imenom ili kvantifikacijskom skupinom). Na kraju će se utvrditi može li vezanje unutar malih surečenica reći nešto o sintaktičkome statusu akuzativnih dopuna, tj. jesu li akuzativi zaista subjekti malih surečenica i gdje se nalaze. Rečenični primjeri u kojima se nalaze spomenuti testovi dani su na ocjenu izvornim govornicima hrvatskoga jezika.¹⁸

U rečenicama s *doživljavati* ili *doživjeti* koordinaciju predikatnih dijelova koji pripadaju različitim leksičkim kategorijama (20, 21) prihvaća više od polovice ispitanih govornika:

(20) Doživjela sam Marka [_{AP} glupim] i [_{NP} budalom].

(21) Nakon svega doživjela sam ju [_{AP} jadnom] i [_{PP} u nevolji].

Prema Bowersu (2001) ovaj test govori u prilog tomu da je glava male surečenice predikatna kategorija ili neka druga funkcionalna glava te zagovara konstituentnost predikata unutar male surečenice. Kao što je već rečeno, Baylin (2001, 2014) također smatra da je glava male surečenice kategorija Pred, a da su predikatni instrumentali i *kao*-skupine strukturno istovjetne konstrukcije s istom glavom. Suprotno tomu, Marelj i Matushansky (2010) tvrde da predikatni instrumentali i *kao*-skupine nisu strukturno istovjetne konstrukcije te samo prve smatraju malim surečenicama. Ako je predikatne instrumentale i *kao*-sku-

¹⁸ Anketa je napravljena u Googleovu alatu za izradu anketnih obrazaca (*Google docs*). U istraživanju je sudjelovao 31 izvorni govornik hrvatskoga jezika koji je trebao ponudene rečenice ocijeniti kao prihvatljive ili neprihvatljive.

pine moguće koordinirati, riječ je o sličnim (istim) strukturama, čija je glava neka funkcionalna, a ne leksička kategorija. Rezultati našega istraživanja ne govore izrazito u prilog nijednomu od tih dvaju mišljenja. Naime, podatci pokazuju da su govornici podijeljeni s obzirom na prihvatljivost rečenice (22). Upravo polovica ispitanika smatra da je rečenica (22) ovjerena, a polovica ih smatra da je ista rečenica neovjerena.

(22) ?Doživjela sam ga jadnim i kao gubitnika.

Za hrvatski se tvrdi, kao i za engleski, da ne dopušta pomicanje cijele male surečenice na početak glavne (Marelj i Matushansky 2010)¹⁹, što je dokaz protiv konstituentnosti malih surečenica. Naše je istraživanje otkrilo nešto zanimljivo u tome pogledu. Naime, iako većina govornika rečenice (23) i (24) smatra neovjerenima (80,6 % i 64,5 %), rečenicu (25) većina govornika smatra ovjerenom (64,5 %). Stoga izgleda da je malu surečenicu koja se sastoji od imenice i *kao*-skupine moguće pomicati na početak rečenice, suprotno našim očekivanjima. U prethodnome dijelu naveli smo da Marelj i Matushansky (2010) upravo nepomicanje konstrukcija s *kao* smatraju jednim od važnijih dokaza protiv njihova statusa malih surečenica. Ti podatci bacaju drugo svjetlo na te rečenice.

(23) *Antu svecem doživljavam [Antu svecem].

(24) *Antu poštenim doživljavam [Antu poštenim].

(25) Antu kao sveca doživljavam [Antu kao sveca].

Nasuprot tomu pomicanje „subjekta” male surečenice, tj. akuzativne dopune na početak rečenice izgleda u redu, s tim da veći broj govornika prihvaća pomicanje subjekta na početak rečenice u kojoj je predikat *kao*-skupina (28) nego što prihvaća takvo pomicanje ako je predikat male surečenice instrumentalna imenica ili pridjev (26, 27). Točnije, pomicanje subjekta u primjeru (28) prihvaća 87,11 % ispitanika, dok u primjerima (26) i (27) tek malo više od polovice ispitanika.

(26) Antu doživljavam [t poštenim / ponosnim na sebe].

(27) Antu doživljavam [t svecem].

(28) Antu doživljavam [t kao sveca].

Kao što je pokazano u prethodnome poglavlju, subjekt male surečenice može biti razgranata imenska skupina, a njegovo je samostalno pomicanje do-

¹⁹ Marelj i Matushansky to tvrde za „srpskohrvatski”.

pušteno, što upućuje na to da je subjekt male surečenice maksimalna projekcija, tj. riječ je o konstituentu.

Subjekt male surečenice u konstrukcijama s *doživjeti* ili *doživljavati* moguće je pasivizirati (29), pronominalizirati (30) te može biti predmet *wh*-pomicanja (upitno pomicanje) (31):

(29) Ante je doživljan svecem / poštenim / kao svetac.

(30) Svi su ga doživljavali svecem/poštenim.

(31) Koga doživljavaš svecem / poštenim / kao sveca?

Testovi pronominalizacije, *wh*-pomicanja i pasivizacije²⁰ svjedoče da je akuzativ u rečenicama (29 – 31) argument, ali nam zapravo ništa ne govore o tome na kojemu se mjestu nalazi, tj. ne kažu nam ništa o tome je li to subjekt male surečenice ili objekt glagola *doživljavati*. Isto tvrde i Marelj i Matushansky (2015) za konstrukcije sa *za*. Primjer (29) u kojemu je glagol pasiviziran (ako prihvatimo da je glagol *doživljavati* moguće pasivizirati) govori i u prilog shvaćanju predikatnoga instrumentala kao inherentnoga padeža jer se ne mijenja tijekom pasivizacije.²¹

Što se tiče predikata malih surečenica, njihovo pomicanje na početak rečenice većini je govornika neprihvatljivo (32 – 35), dok su nešto prihvatljivije, ali ne i ovjerene, one rečenice u kojima se na početak pomiče predikat koji se sastoji od *kao*-skupine (35):

(32) *Svecem doživljam Antu.

(33) *Ponosnim doživljam Antu.

(34) *Ponosnim na sebe doživljam Antu.

(35) *Kao sveca doživljam Antu.

Ti su primjeri u suprotnosti s ekvivalentnim primjerima u engleskome jeziku gdje su takvi primjeri ovjereni. Dapače, na temelju sličnoga primjera kao što je primjer (34) Bowers (2001) tvrdi da u engleskome postoji podizanje subjekta male surečenice na objektno mjesto. U hrvatskome takve opcije nema, pa o tome ništa ni ne zaključujemo. Obično se tvrdi da imenske skupine u predikatnoj funkciji nije moguće pronominalizirati²², a predikati ne mogu biti vlastita

²⁰ Više o testovima pronominalizacije i pasivizacije vidi u Birtić i Matas Ivanković 2010.

²¹ O inherentnome odnosno strukturnome statusu predikatnoga instrumentala postoje različita mišljenja, v. npr. Pereltsvaig 2007, Mihaljević 2010, Bailyn 2012.

²² Test pronominalizacije upućuje na argumentni status imenice, a ne predikatni (Birtić i Matas Ivanković 2010).

imena te kvantificirane imenske skupine (Marelj i Matushansky 2015: 54). Zanimljivo je da instrumentalnu imenicu u malim surečenicama nije moguće pronominalizirati (36), dok je imenskoj skupini unutar *kao*-dopune ta mogućnost dostupna (37):

- (36) Ovo je svetac na slici. *Antu doživljam njime.
(37) Ovo je svetac na slici. Antu doživljam kao njega.

Da predikatnu imenicu nije moguće zamijeniti vlastitim imenom (38, 39) ili kvantificiranom imenicom (40), potvrđeno je za instrumentalne predikate malih surečenica:

- (38) *Doživljam njega Igorom.
(39) *Doživljam Luku Igorom.
(40) *Doživljam njega dvama muškarcima.

Uvrštavanje vlastitoga imena unutar predikatnoga izraza s *kao* (41, 42) govornicima je nešto prihvatljivije (polovica bi takve izraze prihvatila), dok kvantificirana imenica unutar *kao*-skupine nije prihvatljiva (43):

- (41) Doživljam njega kao Ivana.
(42) Doživljam Luku kao Ivana.
(43) *Doživljam njega kao dva muškarca.

Ti bi podatci mogli podupirati tezu O. Matushansky i M. Marelj (2010) o različitim strukturama koje imaju predikatni instrumentali i predikatni dijelovi uvršteni u izraz s *kao*.

Predikat male surečenice može biti predmet pitanja s upitnom zamjenicom *kim* (44b), te *kakav* (45) i *kao što* (46a).

- (44) a. Čime ga doživljavaš? *Svecem.
b. Kime ga doživljavaš? Svecem.
(45) Kakvim ga doživljavaš? Pametnim.
(46) a. Kao što ga doživljavaš? Kao sveca.
b. ?Kao koga ga doživljavaš? Kao sveca.

Jedan od dokaza da je objekt glagola poput *consider* ‘smatrati’ u engleskoj zapravo subjekt male surečenice počiva i na činjenici da subjekti malih

surečenica mogu vezati anafore unutar predikatnih izraza, što se smatra svojstvom subjekta. Marelj i Mathusansky (2015) tvrde da isto vrijedi i za hrvatski (srpskohrvatski) te donose sljedeći primjer za glagol *smatrati*:

(47) Tristram_j smatra Klarisu_i ljutom na sebe_{i/*j}. (Marelj i Matushansky 2015: 59)

Autorice smatraju da Tristram ne može biti antecedens povratne zamjenice *sebe* u (47), nego samo Klarisa, tj. značenje je rečenice ‘Tristram smatra da je Klarisa ljuta na sebe, a ne na njega’. Iako je ta interpretacija primarna, čini se da ipak nije jedina. To je potvrđeno, barem što se tiče povratno-posvojne zamjenice *svoj*, u istraživanju iz Mihaljević (1990). Autor je utvrdio da su i subjekt glavne rečenice i subjekt male surečenice koja je dopuna glagolu *smatrati* mogući vezači anafore unutar male surečenice:

(48) Ja_i vas_j smatram odgovornim za svoju_{ij} kćerku. (Mihaljević 1990: 149)

Autor kaže da u primjeru (48) dio govornika smatra *ja*, a dio *vas* antecedensom povratno-posvojne zamjenice *svoj*.

Isto vrijedi i za rečenice s glagolima *doživjeti/doživljavati* u kojima također i subjekt glavne rečenice (nominativ) i subjekt male surečenice (akuzativ) mogu vezati anaforu *sebe* i *svoj*, s velikom razlikom u preferenciji interpretacije u odnosu na tip zamjenice. U vezi s rečenicama (49) i (50) većina govornika (oko 70 %) smatra da se povratna zamjenica *sebe* odnosi na imenicu *majka* odnosno imenicu *sin*. 15 % ih smatra da se može odnositi na obje imenske skupine (*Ivana* i *majka* ili *on* i *sin*), dok ih 15 % smatra da se odnosi samo na imenicu *Ivana* odnosno zamjenicu *on*.

(49) Ivana_j doživljava majku_i ljutom na sebe_{ij}.

(50) On_j doživljava sina_i ponosnim na sebe_{ij}.

Ako se u maloj surečenici nalazi povratno-posvojna zamjenica *svoj* (51, 52), 90 % govornika kaže da je veže subjekt glavne rečenice:

(51) (mi_i) Doživljavamo Boga svojim_i odmorom.

(52) Luka_i doživljava Igora svojim_i obožavateljem.

Zanimljivo je primijetiti da iako je akuzativ u takvim konstrukcijama prihvatljiv kao antecedens anafore, pretežno će vezati povratnu zamjenicu *sebe*, a ne *svoj*. Mislimo da odluka govornika ovisi i o tipu primjera. Svakako se može zaključiti da akuzativ u konstrukcijama s glagolima *doživjeti* i *doživljavati* veže anafore u predikatu.

Marelj i Matushansky (2010, 2015) i Despić (2013) smatraju da u „hrvatskosrpskom” samo lokalni subjekti mogu vezati anafore, stoga su primjeri poput (47) jasan dokaz da je akuzativna imenica subjekt male surečenice. Međutim, ako bismo dokazali da u hrvatskome i drugi izrazi, a ne samo subjekti vežu anafore, onda nam mogućnost akuzativne imenice (subjekta male surečenice) da veže anaforu ne bila potvrda da je tu zaista riječ o subjektu. Poznato je da u hrvatskome i izrazi u dativu (53, 54) i akuzativu (55, 56) mogu vezati anaforu *sebe* kao i anaforu *svoj*.

(53) Ivanu je bilo žao sebe.

(54) Stipi je godilo piti vino sa *svojim* društvom u *svojoj* vikendici. (Kuna 2008)

(55) Njega je strah (samog) sebe.

(56) Njega je strah svoje sjene.

U rečenicama (53 – 56) imenske skupine svakako su kandidati za subjekte, međutim, samo svojstvo da vežu anafore nije dovoljan dokaz njihove subjektivnosti. Čak i ako nismo sigurni u njihov subjektivni/nesubjektivni status, nalaženje akuzativnih/dativnih izraza koji vežu anafore u prisutnosti subjekta bio bi nam dovoljan dokaz za pretpostavku da anafore u hrvatskome ne vežu samo subjekti. Kao što među ostalim tvrde Marelj i Matushansky (2015) za srpskohrvatski, izgleda da indirektni objekt ne može vezati anaforu u hrvatskome jeziku (57, 59).

(57) *Taj je događaj otkrio Mariji_i sebe_i.

(58) Marko_j je otkrio Mariji_i sebe_{j/?i}.

(59) *Taj događaj je otkrio Mariji svoje mane.

(60) Marko_j je otkrio Mariji_i svoje_{j/?i} mane.

Oko polovice ispitanih govornika smatra da rečenice (57) i (59) nemaju smisla. Samo manji broj ispitanika smatra da se povratna i povratno-posvojna zamjenica odnose na indirektni objekt (35,5 % i 16,1 %). Za primjere (58) i (60) u kojima su i subjekt i indirektni objekt živi referenti preko 90 % govornika smatra da su antecedensi anafora subjekti.

Za naše su istraživanje još zanimljiviji primjeri u kojima je direktni objekt (akuzativ) potencijalni antecedens anafori u indirektnome objektu ili kakvu drugom nesubjektivnom izrazu:

(61) Ja_j upoznajem Marka_i sa sobom_{j/?i}.

(62) Marija_j je upoznala Marka_i sa svojim prijateljima_{j/?i}.

- (63) Ivana_j je upozorila Mariju_i na sebe_{j/ni}.
(64) *Taj je događaj upozorio Mariju na sebe.
(65) *Taj incident upozorio ju_i je na svoje_i propuste.

U primjerima (61 – 63) govornici interpretiraju subjekt, a ne akuzativni objekt kao antecedens anafori, dok primjere (64) i (65) smatraju besmislenima. Ti podatci, dobiveni provjerom malena broja rečeničnih primjera, a i nevelikim brojem govornika, sugeriraju da akuzativi ne vežu anafore ako postoji dostupan rečenični subjekt. U istraživanje bi trebalo uključiti veći broj primjera s akuzativnim objektom i trećom dopunom. Ipak smatramo da su ovi podatci vrijedan dokaz da su akuzativne dopune u konstrukcijama s glagolima *doživljavati* i *doživjeti* i instrumentalnim ili *kao*-dopunama subjekti male surečenice, a ne objekti unutar trovalentne strukture.

5. Zaključak

Na temelju primijenjenih testova i ispitivanja izvornih govornika može se zaključiti da su dopune glagola *doživjeti* i *doživljavati* u značenju ‘vidjeti koga/što kakvim’ sintaktički paralelne dopunama glagola *smatrati* te su zacijelo kandidati za male surečenice u hrvatskome jeziku. Predikat male surečenice glagola *doživjeti* i *doživljavati* ostvaruje se instrumentalnim pridjevom ili imenicom, *kao*-skupinom ili rijetko nekom prijedložnom skupinom.

Pomicanja malih surečenica koje su dopune glagolima *doživjeti* i *doživljavati* na početak glavne rečenice nije ovjereno ako je njihov predikat instrumentalna imenica ili instrumentalni pridjev. Ako je predikat male surečenice *kao*-skupina, pomicanje je ovjereno. Ti podatci govore protiv tvrdnje koju su iznijele Marelj i Matushansky (2010) da su glagoli koji osim nominativne i akuzativne dopune imaju i *kao*-dopunu trovalentni. Upravo pomicanje *kao*-skupine zajedno s akuzativom zagovara konstituentnost tih malih surečenica te dvovalentni status glagola *doživjeti* i *doživljavati* u tim konstrukcijama. Koordinacija predikata koji sadržavaju različite leksičke kategorije marginalno je moguća, ali je ne prihvaćaju svi govornici. Stoga taj podatak ne možemo uzeti kao jasan dokaz da je funkcionalna kategorija Pred ili neka druga funkcionalna kategorija glava malih surečenica u hrvatskome jeziku, pogotovo ako tomu dodamo i nepodudarnost malih surečenica s predikatnim instrumentalom i onih s *kao*-skupinom. Nemogućnost dodavanja rečeničnih modifikatora ispred priloga koji je dio predikata male surečenice te nemogućnost pomicanja predikata malih surečenica u hrvatskome jeziku zagovarali bi pristup malim surečenicama kao projekcijama leksičke, a ne funkcionalne glave, kao što pretpostavlja Stowell (1983).

Testovi pomicanja, pronominalizacije, pasivizacije i *wh*-pomicanja govore u prilog tomu da je akuzativna dopuna argument, a ne adjunkt, dok vezanje govori u prilog tome da je akuzativ subjekt svoje skupine (ili je to bio). Na pitanje o tome nalazi li se subjekt male surečenice glagola *doživjeti* i *doživljavati* na subjektnome mjestu ili je podignut na objektno mjesto, ne možemo odgovoriti na temelju podataka iznesenih u radu.

Predikatni instrumentali pokazuju svojstva predikata (ne mogu biti pronominalizirani, kvantificirani, ni vlastito ime). Mogućnost *wh*-pomicanja govori protiv njihova predikatnog statusa. *Kao*-skupine mogu sadržavati vlastito ime i zamjenicu, što ne bi trebalo biti svojstvo predikata, ali ne mogu sadržavati kvantificiranu imenicu.

Kad bismo saželi sve dosad izneseno, mogli bismo reći da nam je ovo istraživanje dalo dva važna zaključka. Prvo, svojstva vezanja i drugi testovi govore u prilog tomu da su akuzativi uz glagole *doživjeti* i *doživljavati* u navedenom značenju subjekti ili su bili subjekti, što priziva analizu drugih dviju dopuna ovih glagola kao malih surečenica te dvovalentnost tih glagola. Dvovalentni status ponajprije bi se mogao pripisati glagolima *doživjeti* i *doživljavati* kada im je dopuna *kao*-skupina. Iz toga proizlazi i drugi zaključak: konstrukcije, tzv. male surečenice uz glagole *doživjeti* i *doživljavati* koje se sastoje od akuzativne imenske skupine te instrumentalnoga pridjeva/imenice ili *kao*-skupine ne pripadaju istomu tipu, o čemu svjedoče već navedeni podatci. Predikatne *kao*-skupine i predikatne instrumentale nije jednostavno koordinirati, male surečenice s *kao* moguće je pomaknuti na početak rečenice, predikatne imenice unutar *kao*-skupina moguće je pronominalizirati te mogu biti vlastito ime. Za razliku od toga predikatni instrumental ne može se zajedno s akuzativnom dopunom pomicati na početak rečenice, predikatne imenice u instrumentalu nije moguće pronominalizirati, kvantificirati niti zamijeniti vlastitim imenom. Ti podatci nedvojbeno upućuju na to da nije riječ o istim strukturama, što su, među prvim, predložile Marelj i Matushansky (2010). Autorice zato tvrde da *kao* i nije ostvarenje glave Pred. Sa sličnim bismo se zaključkom i mi mogli bar djelomice složiti – naime, upitna je pretpostavka da je *kao* ostvarenje one glave koja uvodi predikatni instrumental, kao što to tvrdi Baylin (2001, 2014). U svakome slučaju možemo tvrditi da predikatni instrumentali pokazuju više predikatnih svojstava nego *kao*-skupine, dok *kao*-skupine sa svojim „subjektima” pokazuju više svojstava konstituenata. Teško je precizno zacrtati koju strukturu treba pripisati ovim konstrukcijama te ćemo to smatrati jednim od budućih zadataka.

Literatura:

- BAILY, JOHN F.; RUBIN, EDWARD J. 1991. The Unification of Instrumental Case Assignment in Russian. *Cornell Working Papers in Linguistics* 9. 99–126.
- BARIĆ, EUGENIJA i dr. 1997. *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga. Zagreb.
- BASILICO, DAVID. 2003. The Topic of Small Clauses. *Linguistic Inquiry* 34/1. 1–35.
- BAYLIN, JOHN FREDRICK. 2001. The syntax of Slavic Predicate Case. *ZAS Papers in Linguistics* 22. 1–23.
- BAYLIN, JOHN FREDRICK. 2014. *The Syntax of Russian*. Cambridge University Press. Cambridge – New York.
- BELAJ, BRANIMIR; TANACKOVIĆ FALETAR, GORAN. 2010. Konceptualnosemantički temelji gramatičkih odnosa: predikatni instrumental u hrvatskome jeziku. *Suvremena lingvistika* 70/38. 147–172.
- BIRTIĆ, MATEA; MATAS IVANKOVIĆ, IVANA. 2010. Akuzativne dopune uz neprijelazne glagole: Što su unutrašnji objekti? *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35/1. 1–19.
- BOWERS, JOHN. 1993. The Syntax of Predication. *Linguistic Inquiry* 24/4. 591–656.
- BOWERS, JOHN. 2001. Predication. *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*. Ur. Baltin, Mark; Collins, Chris. Blackwell Publishing. Malden – Oxford.
- CHOMSKY, NOAM. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. The MIT Press. Cambridge, Massachusetts.
- CHOMSKY, NOAM. 1981. *Lectures on Government and Binding*. Foris Publications. Walter de Gruyter. Dordrecht.
- CHOMSKY, NOAM. 1986. *Knowledge of Language: Its Nature, Origin, and Use*. Praeger. New York.
- DESPIĆ, MILOJE. 2013. Binding and the Structure of NP in Serbo-Croatian. *Linguistic Inquiry* 44/2. 239–270.
- KARABALIĆ, VLADIMIR. 2003. Hrvatski imenski predikatni proširak i njemački ekvivalenti. *Suvremena lingvistika* 55/56. 85–101.
- KATIČIĆ, RADOSLAV. 2002. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod Globus. Zagreb.
- KUNA, BRANKO. 2008. O antecedentu povratno-posvojne zamjenice *svoj* u hrvatskom jeziku. *Slavica Wratislaviensia* 6. 199–207.
- MARELJ, MARIJANA; MATUSHANSKY, ORA. 2010. Against Over Predicators in Slavic. Članak izložen na radionici *GLOW workshop „Slavic Syntax and Semantics”* 13. travnja 2010 u Wrocławu. <http://www.let.uu.nl/~Ora.Matushansky/personal/Downloads/GLOW33.pdf> (pristupljeno 15. svibnja 2016.).

- MARELJ, MARIJANA; MATUSHANSKY, ORA. 2015. Mistaking For: Testing the Theory of Mediated Predication. *Linguistic Inquiry* 46/1. 43–76.
- MARKOVIĆ, IVAN. 2009. Rezultativni sekundarni predikat u hrvatskome. *Suvremena lingvistika* 68/35. 221–246.
- MARKOVIĆ, IVAN. 2010. *Uvod u pridjev*. Disput. Zagreb.
- MATUSHANSKY, ORA. 2015. Against PredP. <http://www.iatl.org.il/wp-content/uploads/2015/10/IATL30proceedings-06-matushansky.pdf> (pristupljeno 15. svibnja 2016.).
- MIHALJEVIĆ, MILAN. 1982. Instrumental iza objekta u akuzativu uz glagole smatrati, učiniti, zvati... *Suvremena lingvistika* 23–24. 11–16.
- MIHALJEVIĆ, MILAN. 1990. Upotreba povratnoposvojne zamjenice *svoj* u hrvatskom ili srpskom jeziku. *Croatica, Slavica, Indoeuropaea. Wiener Slavistisches Jahrbuch Ergänzungsband VIII*. 145–156.
- MIHALJEVIĆ, MILAN. 2010. Strukturni i nestrukturni padeži u hrvatskom jeziku. *Sintaksa padeža: Zbornik radova znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem* Drugi hrvatski sintaktički dani. Ur. Birtić, Matea; Brozović Rončević, Dunja. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- MILAN, MIHALJEVIĆ. 2005. *Minimalistička sintaksa*. Skripta, rukopis.
- PERELTSVAIG, ASYA. 2007. *Copular Sentences in Russian. A Theory of Intra-Clause Relations*. Springer. Dordrecht.
- PETI, MIRKO. 1979. *Predikatni proširak*. Hrvatsko filološko društvo. Zagreb.
- PRANJKOVIĆ, IVO. 2013. Što je kao. *Gramatička značenja*. Matica Hrvatska. Zagreb. 212–219.
- SAFIR, KEN. 1983. On Small Clauses as Constituents. *Linguistic Inquiry* 14/4. 730–735.
- SILIĆ, JOSIP; PRANJKOVIĆ, IVO. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Školska knjiga. Zagreb.
- STOWELL, TIM. 1983. Subject across categories. *Linguistic Review* 2. 285–312.
- WILLIAMS, EDWIN S. 1983. Against Small Clauses. *Linguistic Inquiry* 14/2. 287–308.
- WILLIAMS, EDWIN. 1975. Small clauses in English. *Syntax and Semantics*, vol. 4. Academic press., prema Williams 1980.
- WILLIAMS, EDWIN. 1980. Predication. *Linguistic Inquiry* 11. 203–238.

Mrežni izvori:

Baza hrvatskih glagolskih valencija. <http://ihjj.hr/valencije> (pristupljeno 8. prosinca 2016.).

FrameNet. <https://framenet.icsi.berkeley.edu/fndrupal/> (pristupljeno 8. prosinca 2016.).

Hrvatska jezična riznica. <http://riznica.ihjj.hr/philologic/Cijeli.whizbang.form.hr.html> (pristupljeno 8. rujna 2016.).

Hrvatski mrežni korpus (hrWaC). http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/first_form?corpname=hrwac;align= (pristupljeno 8. rujna 2016.).

Small Clauses with the verbs *doživjeti* ‘experience-perf’ and *doživljavati* ‘experience-impf’

Abstract

The paper analyzes a syntactic construction with the verbs *doživjeti* ‘experience-perf’ and *doživljavati* ‘experience-impf’. Similar constructions are well recorded and described in Croatian and international literature. Verbs *doživjeti* and *doživljavati* can evoke a prototypical transitive structure, but can also be accompanied with a third complement which, according to the approach selected, is analyzed and termed secondary predication, predicate instrumental, predicate expansion or is together with an accusative nominal analyzed as a small clause. The instrumental nominal or adjective is sometimes considered as parallel to the *kao*-phrase (‘as-phrase’). The paper first provides Croatian literature on the topic, thereafter follows a survey of international literature, mainly based on generative tradition. On the basis of presented literature and our own research we have concluded that (a) a second and a third complement with the verbs *doživjeti* and *doživljavati* (in some cases) can be analyzed as a small clause, and that (b) small clauses with a predicate instrumental and a *kao*-phrases are possibly not identical structures.

Ključne riječi: glagoli *doživjeti* i *doživljavati*, male surečenice, predikatni instrumental, *kao*-skupina, anafora.

Keywords: verbs *doživjeti* ‘experience (perf.)’ and *doživljavati* ‘experience (impf.)’, small clauses, predicate instrumental, *kao*-phrase, anaphora.

